

Слід зазначити, що в ст. 52 (4) ЄПК в якості правової фікції виключено метод лікування винаходів з патентного захисту. Так, в ст. 52 (4) ЄПК має пріоритет над статтею 57, в якій йдеться про таке: «винахід вважається промислово придатним, якщо його може бути виготовлено або використано в будь-якій галузі промисловості, в тому числі і в сільському господарстві».

Таким чином, європейське патентне законодавство не дає реальної можливості захисту прав на розробку методу або технології лікування, хоча офіційна заборона правової охорони медичних способів в цих країнах підтримується далеко не всіма і обумовлено перш за все дотриманням усталеної практики.

Таким чином, аспекти державної політики європейських країн не є достатньою підставою для виправдання дискримінації щодо патентування методів лікування. Такі винаходи приносять потенційну користь для численних хворих, оскільки стимулюють патентоволодільців на вдосконалення способів лікування. Вони є гідними патентного захисту, як і багато інших видів винаходів, таких як лікарські препарати, медичні прилади та хірургічні процедури. Патентування лікування просуває медичні знання, заохочуючи розробку нових лікарських засобів та хірургічних методів, які, в свою чергу, збільшують суспільне благо і, зокрема, якість медичної допомоги спільноти. Патентування методів і способів лікування також буде виконувати стимулюючу функцію, оскільки виплати винагород за ліцензійними договорами покривають витрати медичних працівників та медичних установ на проведення клінічних випробувань і сплату патентних мит.

Калітенко Оксана Михайлівна,

*кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ І ЗАХИСТУ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УМОВАХ COVID-19

Глобальна епідемія і пов'язана з нею пандемія COVID-19, що викликана коронавірусом SARS-CoV-2, який швидко поширився країнами світу, породила безперервну роботу найкращих вчених в галузі медицини та вірусології над життєво важливими питаннями – природою вірусу та ефективними шляхами його подолання.

Водночас, крім медичних та соціальних питань і проблем, ситуація, що склалась у світі в цілому і в кожній країні окремо, виявила низку правових

проблем, які активно дискутуються в засобах масової інформації та в мережі Інтернет. Величезні пласти законодавства та нормативно – правового забезпечення суспільних відносин проходять в умовах пандемії перевірку на сучасність, життєздатність та перспективність функціонування, зокрема в умовах надзвичайних ситуацій та надзвичайних станів. Всесвітня (в тому числі європейська) тенденція активного розвитку приватного права в інтересах окремої людини і особистості отримала неочікуваний удар з боку владних державних структур, які вимушені ввімкнути імперативні важелі регулювання суспільних відносин. Вперше за останні десятиліття традиційна проблема співвідношення інтересів однієї людини і суспільства в цілому, проблема взаємозв'язку і взаємопроникнення приватного і публічного права отримала нового звучання і набрала помітної актуальності у всьому світі.

Швидке поширення коронавірусу SARS-CoV-2 – а отже, наступний ризик для життя кожної людини та велике навантаження на систему охорони здоров'я від осіб, які стали жертвами Covid-19 призвели до встановлення урядами більшості країн світу цілої низки обмежень звичайного життя. Ці обмеження безпосередньо та, іноді суттєво, впливають як на здійснення прав і свобод фізичної особи, так і на можливості та порядок їх захисту.

При цьому у зв'язку з тим, що під загрозою опинилися саме життя і здоров'я кожної людини на перший план виходять питання реалізації і захисту особистих немайнових прав фізичних осіб та актуальні особливості такої реалізації і захисту. Права та інтереси однієї людини знову набувають загальносуспільного значення і отримують нові акценти реалізації в умовах пандемії. Уряд країн вимушений терміново (і можливо саме тому не завжди якісно) застосовувати правові заходи, які з одного боку обмежують (а іноді навіть порушують) немайнові права конкретних фізичних осіб, а з іншого боку мають забезпечити захист життя і здоров'я населення країни в цілому.

Аналізуючи проблеми здійснення і захисту особистих немайнових прав фізичної особи в умовах пандемії варто зупинити увагу в першу чергу на найбільш обговорюваних і практично значущих для кожної людини правах. Так суттєвих обмежень (порушень) зазнало право фізичної особи на свободу пересування та вільний вибір місця проживання. Загалом дослідженню питань обмеження особистих немайнових прав людини в цілому, а також обмеження права на свободу пересування та вільний вибір місця проживання приділяли увагу досить багато вчених-юристів [1]. Однак при цьому ніхто з них не досліджував особливості реалізації і захисту цього права в умовах, що склалися сьогодні.

Право на свободу пересування має первинне закріплення у ст. 33 Конституції України, ст. 13 Загальної декларації прав людини, ст. 2 Протоколу

№ 4 Конвенції про захист прав і основних свобод людини, ст. 12 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. Крім того правове регулювання відносин з вільного пересування людини міститься в статті 313 ЦК України та в Законі України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання». Так стаття 3 цього Закону містить визначення категорій свобода пересування та вибір місця проживання. Свобода пересування – це право громадянина України, а також іноземця та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні, вільно та безперешкодно за своїм бажанням переміщатися по території України у будь-якому напрямку, у будь-який спосіб, у будь-який час, за винятком обмежень, які встановлюються законом; вільний вибір місця проживання чи перебування – це право громадянина України, а також іноземця та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, на вибір адміністративно-територіальної одиниці, де вони хочуть проживати чи перебувати. Стаття 12 Закону містить перелік підстав для обмеження свободи пересування. Однак звертає на себе увагу той факт, що надзвичайна ситуація в країні не зазначається в цьому законі у якості підстави для обмеження і тим більше позбавлення свободи пересування. При цьому в статті 12 також зазначається, що свобода пересування може обмежуватися виключно на підставах, зазначених в законі. Що ж стосується нашої країни, то таке обмеження, а в окремих випадках позбавлення свободи пересування відбулося внаслідок прийняття Постанови Кабінету Міністрів України № 255 (а не на підставі закону).

Крім того в умовах пандемії звертає на себе увагу нагальна потреба чітко розмежувати поняття обмеження свободи пересування і позбавлення свободи пересування. Залишається визначити, чи обмеження, накладені для зупинення розповсюдження коронавірусу, є позбавленням свободи або є лише втручанням у свободу пересування. Як неодноразово наголошував ЄСПЛ, для того, щоб визначити, чи була особа «позбавлена свободи» відправною точкою повинна бути конкретна ситуація в якій опинилася людина. При цьому необхідно враховувати цілий ряд таких критеріїв як тип, тривалість, наслідки та спосіб здійснення заходу, про який йде мова. Різниця між позбавленням і обмеженням свободи полягає в ступені або інтенсивності, а не в характері дій.

Незалежно від того, чи соціальне дистанціювання, здійснене за допомогою штрафних і кримінальних санкцій, складає позбавлення свободи або лише втручання у свободу пересування, його прийнятність як обмеження будь-якого права може мати місце лише при дотриманні (доведеності) низки умов. Такими умовами мають стати наступні: необхідність зупинки розповсюдження корона вірусу; неможливість зупинити поширення іншими менш масштабними обмеженнями; часова контрольованість (чи не зберігались

обмеження довше, ніж це було дійсно необхідно для досягнення переслідуваної мети).

На підставі аналізу рішень ЄСПЛ можна також зазначити, що здатність отримати предмети першої необхідності для життя та добробуту також буде важливим чинником під час визначення дотримання балансу між правами людини та інтересами суспільства.

Підводячи підсумки, варто зазначити, що пандемія виявила низку правових і законодавчих проблем, які потребують подальшого вивчення і вирішення для формування оновленого законодавчого простору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Чехович С.Б. Стан законодавчого забезпечення реалізації та захисту права на свободу пересування і вільний вибір місця проживання в Україні / С.Б. Чехович, О.П. Тищенко. – К.: Фонд «Правова ініціатива», 2003. – 100 с.

2. Михайлишин І. В. Зміст права громадян на вільне пересування та вибір місця проживання / І. В. Михайлишин // Право і Безпека. – 2012. – № 3. – С. 32-37.

3. Стрекалов А.Є. Обмеження основних прав та свобод людини і громадянина як інститут конституційного права України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «конституційне право; муніципальне право» / А.Є. Стрекалов. – Х., 2010. – 20 с.

4. Осинська О.В. Обмеження прав і свобод людини: теоретикоприкладні аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец.12.00.01 «теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / О.В. Осинська. – К., 2010. – 20 с. та інші.

Кривенко Юлія Василівна,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ОСВІТУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Право на освіту є унікальним явищем, оскільки, будучи одним з основоположних прав, воно одночасно виступає в якості «провідника» в процесі реалізації багатьох інших цивільних і політичних, економічних і соціальних прав. Традиційно ми розглядаємо освіту як специфічне суспільне благо, отримання якого неможливо без цілеспрямованих, систематичних і активних дій особи, що обумовлює необхідність покладання на особу ряд обов'язків з отримання блага.

З концепції освіти як суспільного блага впливає така його властивість, як доступність для всіх. Відповідно до ч. 1 ст. 53 Конституції України – кожен має право на освіту, головне – це право навчатися, без урахування деталей